

Komt de stoma veel voor in romans? Daar waren we als redactie van Vooruitgang benieuwd naar. Het antwoord luidt: ja. Maar helaas beschouwen veel auteurs een stoma wel als symbool van ontluistering en zelfs van een naderende dood. Het wachten is op een positieve roman.

sprake in *Kom hier dat ik u kus* (2015) van Griet op de Beeck en *Gestmeld liedboek* (2011) van Erwin Mortier. De laatste beschrijft het aftakelingsproces van zijn dementerende moeder, bij wie een katheter en stoma zijn aangebracht, omdat ze niet meer zelfstandig kan plassen en poepen. In *Een weekend in Oostende* (1982) van Willem Brakman komt

auteurs van literaire romans meestal uiting van een tragische visie op de werkelijkheid. Een traan beklijft langer dan een lach. In *Mijn broer bijvoorbeeld* krijgt de zus van de ik-figuur op latere leeftijd een stoma. In het begin was ze vervuld van schaamte en angst. 'Toen, na een paar maanden, kwam ze op bezoek en was ze in staat tegenover de kinderen grappen te maken als ze aan tafel duidelijk hoorbaar winden liet. Nou, nou,

Wie wil er nu nog met me trouwen?

In de roman *De heelmesters*, die in en rond een ziekenhuis speelt, geeft de schrijver een bijzondere kijk op de stoma. Twee broers bezoeken op de afdeling chirurgie hun vriend Etien. Hij zit vreselijk in de put. Niet vanwege zijn kanker, maar vanwege zijn stoma. 'Wie wil er nu nog met me

trouwen?', vraagt hij zich wanhopig af.

De chirurg geeft een verrassend antwoord. Mensen zijn nu eenmaal gewend aan een bepaalde situatie, ook als het om ontlasting gaat, zegt hij. 'Stel je eens voor dat alle mensen werden geboren met hun anus op hun buik. En stel je dan voor dat je te

horen kreeg dat ze je gingen opereren en je darmen aan de achterkant

zouden laten uitkomen, tussen je billen. Een plek die je niet kunt zien, behalve met een spiegel, waar je nauwelijks bij kan en die lastig schoon te houden is.' Het duurde even, maar toen glimlachte Etien. Hij droogde zijn tranen. Hij gluurde even voorzichtig naar zijn stoma. Het was een kleine stap in de goede richting.

Bankdirecteur

Komt de stoma veel voor in literaire romans? Daar waren we als redactie van Vooruitgang benieuwd naar. Een uitgebreid onderzoek laat zien dat dit inderdaad het geval is, opvallend vaak in romans van recente datum. Naast Abraham Verghees *De heelmesters* (2009) zijn dit onder meer *Zuiverheid* (2015) van Jonathan Franzen, *Hier ben ik* (2016) van Jonathan Safran Foer, de autobiografische roman *Mijn broer bijvoorbeeld* (2003) van de Duitse auteur Uwe Timm en Michel Houellebecq's *De kaart en het gebied* (2010).

In het Nederlandse taalgebied komt de stoma ter

een bankdirecteur met een stoma voor. 'Veel geldmannen hebben last van hun endeldarm.'

Rood en fluwelig

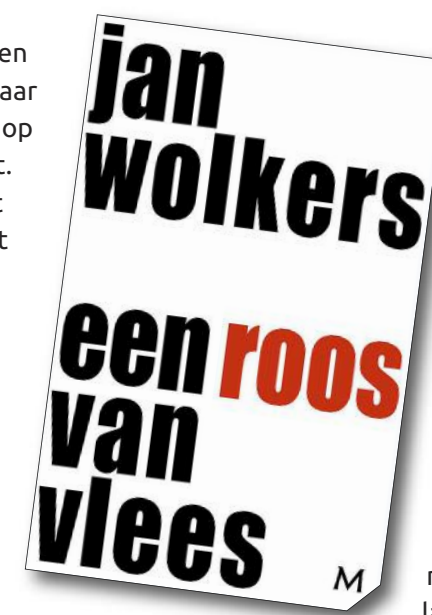
En dan is er de bekendste roman over een stoma, *Een roos van vlees* (1963) van Jan Wolkers. Een stoma is 'een soort kunstaars,' zegt de hoofdpersoon. 'Dan naaien ze het van achteren dicht en halen de darm door je lichaam omhoog en trekken ze naar buiten. Dan knippen ze die een beetje in, stulpen het naar buiten en zetten het rond het gat op je buik vast. Het ziet er vreemd uit. Afschuwelijk en mooi tegelijk. Het is rood en een beetje fluwelig. Het is net een bloem, een roos. Een roos van vlees.'

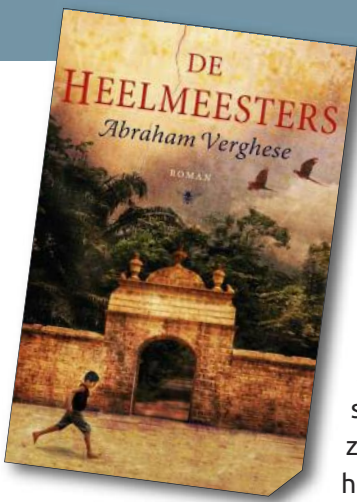
In veel romans komt de stoma negatief in beeld. Dat ligt ook voor de hand. Een stoma is immers vaak het gevolg van een ernstige en soms zelfs levensbedreigende ziekte en leent zich minder goed voor een luchthartige invalshoek. Bovendien geven

zei ze, zo iets doe je toch niet. Als ze van het toilet kwam, bracht ze de in papier gewikkelde zakjes een beetje verlegen naar beneden naar de vuilnisbak. Op een keer, toen we alleen waren, hilde ze en zei: het is afschuwelijk.'

Hightech crepeerhok

In *Zuiverheid* beschrijft Jonathan Franzen een stoma als iets vernederends. De hoofdfiguur wil sterven in haar moeders slaapkamer, zonder 'de onwaardigheid van een stomazak'. De vader van hoofdpersoon in Houellebecq's *De kaart en het gebied* verblijft in een verpleegoord, 'een soort hightech crepeerhok'. Hij wil naar Zwitserland om euthanasie te plegen. 'Als hij nog langer verder moest, zou zijn

kunstanus vervangen moeten worden, kortom hij vond dat die grap nu wel lang genoeg had geduurd.' In het familieportret *De regengod* van de Mexicaanse schrijver Arturo Islas ziet de zoon, die een colostoma heeft, zichzelf als 'een slaaf

pruttelen, 'het lijkt wel stoofvlees dat staat te koken op het vuur. Ik hoop maar dat het niet kan lekken, denk ik, en ik word er wat wee van in de maag.'

Doggybag

Dat de stoma ook op een bijna kinderlijke manier grappig kan worden beschreven, laat Jonathan Safran Foer zien in de vorig jaar verschenen roman *Hier ben ik*, een portret van een joods gezin in Washington. De grootvader heeft een colostoma en de jongste zoon weet niet wat dit is. 'Wat is een stodinges?' vraagt hij. 'Dat is een soort doggybag voor zijn poep,' luidt het antwoord. 'Dus zijn poep gaat overal met hem mee.'

De Heelmeesters, een roman waarin een andere kijk op de stoma wordt gegeven

van een plastic voorwerp'. Bijzonder is hier een parallel met de schrijver, die zelf stomadrager was. De schaamte is groot in *Kom hier dat ik u kus*, zowel bij de stomadrager als zijn dochter, die ook verteller is. Ze doet verslag van het bezoek aan haar vader in het ziekenhuis. 'Op de plaats waar papa's stukken darm weer aan elkaar zijn gehecht is er blijkbaar een lek ontstaan. Om de darm te ontlasten is een stoma aangebracht. Hij wil onder geen beding over de stoma praten. Dat begrijp ik ook wel, in de lijst van mogelijke menselijke vernederingen scoort zo'n zak met kak aan de buitenkant van je lichaam natuurlijk toch stevig.' Zelf kan zij er niet naar kijken. 'Het is zoals met het verse ongeluk op de autosnelweg.' Dan begint het ding vervaarlijk te

Levensverhalen

De stoma wordt, zo blijkt uit het bijgaande overzicht, in de 'echte' literatuur meestal op een negatieve manier beschreven. De 'kunstmatige anus' wordt vaak beschouwd als een symbool van lichamelijke aftakeling. In veel persoonlijke geschiedenissen die de afgelopen jaren in boekvorm zijn verschenen, is dat niet het geval. Een van de voorbeelden is het boek *De dokter die zijn dikke darm verloor* van P. Jansen. Het wachten is dus op een literaire roman over een stomadrager die dapper, opgewekt en met humor het leven tegemoet treedt.